

Διάλεξη 9^η

Κυριάκος Κυριαζόπουλος,
Επίκουρος Καθηγητής
Τμήμα Νομικής ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Περιεχόμενα ενότητας

---

1. Εκκλησιαστικά αδικήματα
2. Εκκλησιαστικές ποινές

Σκοποί ενότητας

---

1. Η εξέταση των εκκλησιαστικών αδικημάτων και εκκλησιαστικών ποινών

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Εκκλησιαστικά αδικήματα

Αποστασία

Αποστασία είναι η εγκατάλειψη της χριστιανικής πίστης και η προσχώρηση σε άλλη θρησκεία ή στην αθεΐα. Είναι το βαρύτερο εκκλησιαστικό αδίκημα και μπορεί να διαπραχτεί από κληρικό, μοναχό ή λαϊκό. Είναι αδιάφορο για ποιους λόγους ο αποστάτης έπαψε να πιστεύει στη χριστιανική θρησκεία.

- Παλαιότερα αποτελούσε και αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου. Σήμερα αυτό είναι αδιανόητο λόγω της προστασίας των θρησκευτικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τόσο σε συνταγματικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.
- Το αδίκημα της αποστασίας τιμωρείται σήμερα με την ποινή του μεγάλου αφορισμού α. 4, περίπτωση θ' σε συνδυασμό με το α. 6, § 3 του καταστατικού χάρτη.

Αίρεση

Αίρεση είναι η άρνηση θεμελιώδους δόγματος της ορθόδοξης πίστης η οποία δεν φτάνει μέχρι την εγκατάλειψη της χριστιανικής θρησκείας.

- Στο Βυζάντιο ήταν αδίκημα και του κοινού ποινικού δικαίου.
- Τιμωρείται με την ποινή του μεγάλου αφορισμού που επιβάλλεται πλέον μόνο από την ιερά σύνοδο της ιεραρχίας.

Σχίσμα

- Σχίσμα είναι η απόσχιση από την ενότητα της εκκλησιάς και η σύμπληξη, ίδρυση ή προσχώρηση σε άλλη θρησκευτική κοινότητα.
  - Διαφέρει από την αποστασία κατά το ότι ο σχισματικός δεν παύει να είναι χριστιανός.
  - Διαφέρει από την αίρεση διότι ο σχισματικός δεν αναγνωρίζει την υπάρχουσα εκκλησιαστική διοίκηση και δημιουργεί νέα, σχίσμα διοικήσεως.
  - Αν παρεμβάλλονται και δογματικές διαφορές σε επουσιώδη όμως ζητήματα τότε γίνεται λόγος για σχίσμα με τη στενή έννοια του όρου, σχίσμα πίστεως.
- Παραδείγματα Σχισμάτων:
  - Το βουλγαρικό σχίσμα, δηλαδή η αυθαίρετη ανακήρυξη της βουλγαρικής εκκλησίας ως αυτοκέφαλης, το οποίο ήρθη το 1945 (σχίσμα διοικήσεως).
  - Το σχίσμα της δυτικής εκκλησίας (σχίσμα πίστεως).
- Οι σχισματικοί τιμωρούνται αν είναι κληρικοί με καθαίρεση ενώ αν είναι λαϊκοί με μεγάλο αφορισμό.

Παραसυναγωγή

Συναφή με το σχίσμα, από ποσοτική άποψη μικρότερης σημασίας, είναι τα αδικήματα της παρασυναγωγής, της συνωμοσίας, και της φατρίας, όπου λείπει το στοιχείο της σύμπληξης ιδιαίτερης θρησκευτικής κοινότητας.

Σιμωνία

- Σιμωνία είναι η εμπορεία της θείας χάρης με την επ' ανταλλαγμάτων άσκηση της εκκλησιαστικής εξουσίας, της τελετουργικής ή της διοικητικής. Συμβαίνει κυρίως με την τέλεση μυστηρίων, ιδίως της χειροτονίας και άλλων ιεροπραξιών όπως η μοναχική κουρά, αλλά και με το διορισμό σε εκκλησιαστικά αξιώματα.
- Το αντάλλαγμα μπορεί να συνίσταται σε κάθε είδους παροχές, περιουσιακές, ηθικές ή στην υπόσχεση τέτοιων παροχών.
- Προϋπόθεση διάπραξης του αδικήματος είναι η ύπαρξη δόλου σε όλα τα πρόσωπα που συμμετέχουν, διότι υποκείμενο του αδικήματος της σιμωνίας είναι εκείνος που τελεί την ιεροπραξία ή απονέμει το εκκλησιαστικό αξίωμα, εκείνος υπέρ του οποίου γίνονται αυτά και εκείνος που μεσολαβεί.

Σιμωνία (2)

- Η σιμωνία τιμωρείται ως προς τους κληρικούς με καθαίρεση και μεγάλο αφορισμό ενώ ως προς τους λαϊκούς με μεγάλο αφορισμό (κανόνας 29 των αποστόλων, 2ος κανόνας της 4ης οικουμενικής συνόδου, 22ος -23ος κανόνες της πενθέκτης, 19ος κανόνες της 7ης οικουμενικής συνόδου.
- Στην περίπτωση που ο εκκλησιαστικός λειτουργός ο οποίος δέχεται την παροχή έχει και την ιδιότητα του υπαλλήλου με την έννοια του α. 13, περίπτωση α' ποινικού κώδικα, στοιχειοθετείται και το αδίκημα της δωροδοκίας α. 235-236 ποινικού κώδικα.

Ιεροσυλία

Ιεροσυλία είναι η αφαίρεση πράγματος αφιερωμένου στο Θεό

- Κατά το κανονικό δίκαιο, ιεροσυλία διαπράττει εκείνος που αφαιρεί πράγμα αφιερωμένο στη θεία λατρεία, οπουδήποτε κι αν αυτό βρίσκεται, και τιμωρείται με καθαίρεση αν είναι κληρικός ή με αφορισμό αν είναι μοναχός ή λαϊκός.

Ιεροσυλία (2)

- Κατά το κοινό ποινικό δίκαιο, η ιεροσυλία, το αδίκημα της διακεκριμένης κλοπής του α. 374 περίπτωση α' ποινικού κώδικα, προϋποθέτει αφαίρεση πράγματος προορισμένου για θρησκευτική λατρεία από τόπο αφιερωμένο σε αυτή και τιμωρείται με κάθειρξη έως 10 ετών. Ένοχος της ιεροσυλίας μπορεί να είναι ο οπαδός μιας θρησκείας που αφαιρεί πράγμα προορισμένο για τη λατρεία άλλης θρησκείας. Το πράγμα που αφαιρείται μπορεί να είναι αφιερωμένο στη λατρεία οποιουδήποτε δόγματος ή θρησκείας και αυτό θα κριθεί συμφώνα με το δίκαιο της συγκεκριμένης θρησκευτικής κοινότητας. Επομένως δεν συνιστά ιεροσυλία αλλά απλή κλοπή η αφαίρεση καθισμάτων ή χρημάτων από το ναό. Περαιτέρω, η αφαίρεση των ιερών πραγμάτων θα πρέπει να γίνει από χώρο προορισμένο για τη θρησκευτική λατρεία, ναό, τέμενος, συναγωγή ή θα προσδιοριστεί από το δίκαιο της συγκεκριμένης κατά περίπτωση θρησκευτικής κοινότητας. Δεν συνιστά συνεπώς ιεροσυλία η κλοπή ιερού πράγματος κατά τη διάρκεια λιτανείας ή περιφοράς εικόνων ή από τόπο όπου τούτο βρίσκεται για επισκευή.

Εκκλησιαστικές ποινές

Διακρίνονται σε ποινές που μπορεί να επιβληθούν :

1. σε όλα τα μέλη της εκκλησίας, κληρικούς, μοναχούς και λαϊκούς.
2. σε κληρικούς.
3. σε κληρικούς και μοναχούς.
4. σε μοναχούς.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**Ποινές που μπορούν να επιβληθούν σε
όλα τα μέλη της εκκλησίας**

Αφορισμός

Διακρίνεται ανάλογα με το περιεχόμενό του σε μικρό και μεγάλο αφορισμό. Ο μεγάλος αφορισμός ή ανάθεμα συνεπάγεται την ολοσχερή και διαρκή αποκοπή του τιμωρημένου από την εκκλησία. Ενώ ο μικρός αφορισμός περιορίζεται στον αποκλεισμό του τιμωρημένου από τις ιερές τελετές και κυρίως στην προσωρινή στέρηση της θείας κοινωνίας.

Μικρός αφορισμός

- Ο μικρός αφορισμός επιβάλλεται στα πλαίσια του μυστηρίου της μετάνοιας ή εξομολόγησης κατά το οποίο παρέχεται άφεση των αμαρτιών σε εκείνους που ειλικρινώς μετανοούν και εξομολογούνται τις αμαρτίες τους.
- Αρχικώς ήταν αόριστης διάρκειας και η ποινή έληγε με την ειλικρινή μετάνοια του τιμωρημένου. Κατά τον 3^ο και 4^ο αιώνα είχαν διαμορφωθεί ορισμένα στάδια τα οποία διέρχονταν τα μέλη της εκκλησίας που είχαν τιμωρηθεί με μικρό αφορισμό, ενώ τον 4^ο και τον 5^ο αιώνα γενικεύεται η προσέλευση των πιστών στον επίσκοπο και τους πνευματικούς για την εξομολόγηση των αμαρτιών. Αργότερα δημιουργούνται συλλογές ειδικών διατάξεων που προβλέπουν την επιβολή συγκεκριμένης ποινής αναλόγως με τα εξομολογούμενα αμαρτήματα.
- Το μυστήριο της μετάνοιας τελείται σήμερα από επίσκοπο ή πρεσβύτερο ειδικώς εξουσιοδοτημένο. Ο επίσκοπος έχει το δικαίωμα και εκτός του μυστηρίου της εξομολόγησης να επιβάλλει αφορισμό σε πρόσωπα που ανήκουν στη δικαιοδοσία του, εάν έχει πειστεί ότι υπέπεσαν σε κανονικό παράπτωμα και αφού πρώτα τους καλέσει να απολογηθούν. Η χρονική διάρκεια του μικρού αφορισμού ποικίλλει. Μπορεί να επιβληθεί ισοβίως, αορίστως ή και για ορισμένο χρονικό διάστημα.

Μεγάλος αφορισμός

- Ο μεγάλος αφορισμός ή ανάθεμα επιβάλλεται σήμερα μόνο μετά από απόφαση των 2/3 του όλου αριθμού των μελών της της ιεράς συνόδου της ιεραρχίας (α. 4 περίπτωση θ' και α. 6, § 3 καταστατικού χάρτη).
- Καινοτομία της διάταξης αποτελεί τόσο το γεγονός ότι η απόφαση ανήκει πλέον ως μείζονος σπουδαιότητας στην ανώτατη εκκλησιαστική αρχή κι όχι στη διαρκή ιερά σύνοδο, όσο κυρίως και ότι δεν απαιτείται πλέον, όπως υπό το προϊσχύον δίκαιο έγκριση της σχετικής απόφασης από τον υπουργό παιδείας και θρησκευμάτων. Διαφοροποίηση επίσης σε σχέση με το προηγούμενο δίκαιο συνιστά το γεγονός ότι η ποινή του μεγάλου αφορισμού προβλέπεται στο νόμο χωρίς πλέον τον ειδικό καθορισμό των περιπτώσεων εκείνων στις οποίες επιβάλλεται, με αναφορά μόνο στους ιερούς κανόνες.
- Χαρακτηριστικό γνώρισμα του μεγάλου αφορισμού είναι ότι μπορεί να επιβληθεί αλλά και να αρθεί και μετά θάνατον. Με τον τρόπο αυτόν η εκκλησία μπορεί να αποδοκιμάσει έστω και εκ των υστέρων αιρετικές διδασκαλίες. Η ποινή μπορεί επίσης να ανακληθεί οποτεδήποτε από το όργανο που την επέβαλε εφόσον πειστεί ότι εξέλειπαν οι λόγοι επιβολής της.

Στέρση της εκκλησιαστικής κήδευσης

Η ποινή της στέρσης της εκκλησιαστικής κήδευσης και συνακολούθως των μνημόσυνων επιβάλλεται στους τιμωρημένους με την ποινή του μεγάλου αφορισμού εφόσον δεν ανακλήθηκε, καθώς επίσης και σε εκείνους που φονεύθηκαν σε μονομαχία ή αυτοκτόνησαν, υπό την προϋπόθεση ότι είχαν την ικανότητα για καταλογισμό.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ποινές που μπορούν να επιβληθούν σε κληρικούς και μοναχούς

Καθαίρεση

Είναι η βαρύτερη απ' όλες τις ποινές που επιβάλλονται κατά κληρικών, κατά την οποία ο κληρικός αποβάλλει το βαθμό και την ιερατική του ιδιότητα, και επανέρχεται στην τάξη στην οποία βρισκόταν πριν από τη χειροτονία του, εκείνη του μοναχού ή του λαϊκού. Αποβάλλει επίσης την τελετουργική, τη διδακτική και τη διοικητική εξουσία και στερείται όλων των εξουσιών, δικαιωμάτων και προνομίων που απορρέουν από την ιδιότητα του κληρικού. Μυστήρια ή ιεροπραξίες τα οποία καθηρημένος κληρικός τυχόν τελέσει είναι ανίσχυρα και ο ίδιος υποβάλλεται σε νέα εκκλησιαστική ποινή (κανόνας 28 των αποστόλων). Στερείται του ένδικου μέσου της έφεσης (κανόνας 4 Αντιόχειας) και διώκεται ποινικώς για αντιποίηση άσκησης υπηρεσίας λειτουργού της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας (α. 175 ποινικού κώδικα) εάν εξακολουθεί να φέρει την αμφίεση του κληρικού και για παράβαση του α. 176 του ποινικού κώδικα και του α. 54 του καταστατικού χάρτη.

- Υπάρχει και η εγκυρότερη άποψη, στην ορθόδοξη αλλά και στην ρωμαιοκαθολική εκκλησία, κατά την οποία υπερिशύει ότι ο καθηρημένος κληρικός τελεί μυστήρια ή δικαιοπραξίες έγκυρες διότι η ιεροσύνη φέρει ανεξίτηλο χαρακτήρα, συνεπώς με την καθαίρεση δεν παύει να υπάρχει αλλά απαγορεύεται η άσκησή της.

Υποβιβασμός

Ο υποβιβασμός ως ποινή επιβάλλεται σε κληρικούς, οι οποίοι αποβάλλουν τον ιερατικό βαθμό που κατέχουν, διατηρούν όμως την ιεροσύνη.

- Αποδοκιμάζεται ως εκκλησιαστική ποινή στον κανόνα 29 της 4^{ης} οικουμενικής συνόδου και προβλέπεται μόνο απ' τον κανόνα 20 της πενθέκτης κατά επισκόπων οι οποίοι υποβιβάζονται στο βαθμό του πρεσβυτέρου εάν ασκήσουν τη διδακτική τους εξουσία εντός των ορίων άλλης εκκλησιαστικής επαρχίας.

Αργία

Στον κληρικό που τιμωρείται με την ποινή της αργίας απαγορεύεται η τέλεση ιεροπραξιών και η άσκηση των καθηκόντων που απορρέουν από τη διοικητική εξουσία για όσο χρόνο τελεί υπό την έκτιση της ποινής αυτής. Επειδή ο κληρικός διατηρεί τον ιερατικό βαθμό και το αξίωμά του, όλα τα μυστήρια που τυχόν τελεί όπως και λοιπές τελετές είναι έγκυρα αλλά η απείθειά του συνεπάγεται την επιβολή νέας βαρύτερης εκκλησιαστικής ποινής. Τα ανώτατα χρονικά όρια της ποινής της αργίας σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία είναι 5 έτη για άγαμους πρεσβυτέρους και διακόνους, 7,5 έτη για έγγαμους και 10 έτη ή ισοβίως για αρχιερείς.

Απώλεια της αρχαιότητας στον ιερατικό βαθμό

Η ποινή αυτή συνεπάγεται την κατάταξη του κληρικού στην έσχατη θέση μεταξύ των ομοιόβαθμών του. Η απώλεια της αρχαιότητας στον ιερατικό βαθμό προβλέπεται για παράβαση των απαγορεύσεων που περιέχουν οι κανόνες 7 της πενθέκτης και 5 της 7^{ης} οικουμενικής συνόδου.

Έκπτωση από το θρόνο

Αυτή απειλείται μόνο κατά επισκόπων. Η ποινή συνεπάγεται αποβολή μόνο της διοικητικής εξουσίας ενώ παραμένει η ιεροσύνη. Συνεπώς ο καταδικασθείς επίσκοπος αποβάλλεται από το θρόνο του στον οποίο νόμιμα και κανονικά μπορεί να εκλεγεί νέος επίσκοπος. Διατηρεί όμως την ιεροσύνη και τον επισκοπικό βαθμό και άρα εγκύρως τελεί ιεροπραξίες με την άδεια του κατά περίπτωση επιχώριου επισκόπου.

Απώλεια του αξιώματος

Αυτή η ποινή είναι συναφής με την προηγούμενη, απειλείται τόσο κατά κληρικών όσο και κατά μοναχών. Η ποινή αυτή μπορεί να επιβληθεί τόσο αυτοτελώς όσο και ως παρεπόμενη ποινή της αργίας.

Χρηματική ποινή

Επιβάλλεται στους έγγαμους κληρικούς είτε αμέσως είτε εμμέσως με τη μορφή της στέρησης του μισθού ή της σύνταξης για ορισμένο χρονικό διάστημα. Η ποινή αυτή μπορεί να έχει και παρεπόμενο χαρακτήρα εάν συνοδεύει ποινή αργίας.

Μετάθεση

Η ποινή επιβάλλεται κατά μοναχών με τη μετακίνηση του μοναχού από τη μονή στην οποία διαβιώνει σε άλλη, και κατά κληρικών ως παρεπόμενη ποινή αργίας με τη μετακίνηση του εφημέριου σε μικρότερης σημασίας ενορία, εντός πάντως της αυτής μητρόπολης.

Σωματικός περιορισμός

Στους έγγαμους κληρικούς μπορεί να επιβληθεί σωματικός περιορισμός κατ' οίκον έως 75 μέρες, στους άγαμους και στους μοναχούς ως 10 μήνες στο σωφρονιστήριο της μονής και ως 15 χρόνια σε ειδικό σωφρονιστήριο ή σε άλλη μονή.

Επίπληξη

Η επίπληξη είναι μια εκκλησιαστική ποινή που επιβάλλεται σε κληρικούς και μοναχούς. Όταν αφορά αρχιερείς, η ποινή μετονομάζεται σε μομφή. Η ποινή της επίπληξης απειλείται κατά κληρικών παντός βαθμού και κατά μοναχών. Ειδικά για τους μοναχούς, οι εσωτερικοί κανονισμοί των μονών προβλέπουν μικρότερης σημασίας ποινές όπως η νουθεσία, η ξηροφαγία, ο κανόνας με κομποσκοίνι κλπ.

Βιβλιογραφία

1. Ιωάννης Κονιδάρης (2011), Εγχειρίδιο εκκλησιαστικού δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη
2. [Καταστατικός χάρτης της εκκλησίας της Ελλάδος \(ν. 590/1977\)](#)
3. [Ποινικός Κώδικας](#)
4. [Κανόνες της πενθέκτης οικουμενικής Συνόδου](#)
5. [Αποστολικοί κανόνες](#)
6. [Κανόνες της εν Αντιόχεια τοπικής Συνόδου](#)
7. [Κανόνες Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου](#)
8. [Κανόνες Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου](#)

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Γιώργος Μαριάς
Θεσσαλονίκη, Οκτώβριος 2016

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

